

van." A lírikus így Végül mégis, ha nem is eszményi költővé, de eszményi emberré alakul.

Tizenkét „igaz költőt” kapsz hát kézhez, mert mindegyikben „több van”, mint politika. Sőt, politika ugyyszólván alig van bennük. „Ma a politikai szempontja az uralkodó szempont — írja Fejtő — így a líra korszerűtlen és népszerűtlen. Korszerű és népszerű benne az, ami „hasznavehető”. E hasznavehetőség mérlegelése már kívül esik e cikk keretén. Ezt a munkát már elvégezte a Korunk régebbi bírálata.

Ujvári László

C. DOBROGEANU GHEREÁT, a régi királyság neves teoretikusát, a magyar olvasóközönség jórészt hallomásból ismeri. Egyik híres tanulmányának most megjelent magyar fordítása* jó alkalom arra, hogy Gherea elméletének közelébe kerüljünk. A tanulmány az elmaradt országok szocializmusának problémáival foglalkozik s széles bepillantást enged Gherea gondolkodásába. — Gherea nem volt következetes történelmi materialista. Szemben azokkal, akik a materializmus módszerét túl mereven fogják fel és mindent — a társadalmi kölcsönhatásokra és visszahatásokra való tekintet nélkül — közvetlenül a gazdasági alépítményből vezetnek le: Gherea egy ellentétes, de éppen olyan hibás módszert alkalmaz. Túl tágnak veszi a kölcsönhatások terjedelmét, a felépítmény visszahatását a gazdasági alapra túl erősnek és intenzívnek állítja be, sőt egyes esetekben az ideológiai felépítménynek valóságos meghatározó jelleget tulajdonít. A történelmi materializmus okelméletének helytelen értelmezése eredményezi, hogy Gherea abban a megkülönböztetésben, amit a haladott és elmaradt országok között tesz a tényeknek és a társadalmi törvényszerűségeknek meg nem felelően jár el. "A haladott kapitalista országokban a társadalmi formák a társadalmi alépítmény nyomán alakulnak ki, az elmaradt országokban pedig a társadalmi alépítmény az, amely a társadalmi formák nyomán keletkezik." (24. o.) „Az elmaradt kapitalista államokban, ellentétben mindazzal, ami a haladott kapitalista államokban végbement a gazdasági alap az, amely később, sőt az újabb politikai és társadalmi formák befolyása alatt alakult ki." (24. o.) Ez a teljesen önkényes megkülönböztetés a haladott államok és az elmaradt államok fejlődésalapja között nagyrészt arra vezethető vissza, hogy Gherea bár ismerte, mégsem értékelte eléggé a tőkés rendi környezet befolyását az elmaradt államokra. A haladott tőkés rendi államok befolyását az elmaradt, praekapitalista államokra elsősorban nem gazdasági, hanem ideológiai természetűnek vette. Gherea számára a nyugati hatások elsősorban is felületiek (kulturálisak, államjogiak, stb.), míg a gazdasági fejlődés ezeknek a nyomán, ezeknek a behatására alakul ki. Gherea nem vette figyelembe, hogy a külföldi tőkés expanzió az a tényező, amely a visszamaradt államokat a tőkés fejlődés útjára kényszeríti. A tőkés termelés bevonuló elemei felbontják a naturálgazdálkodást és árútermelővé alakítják a társadalmat, megvetik az alapját a bérmunkaviszonynak. Valóságban Románia is akkor vette fel a nyugati létformákat, amikor a haladott kapitalista államok, elsősorban Franciaország, árú és tőkeexportja az országban megkezdődött. A bevonuló tőke magával hozta egész ideológiai felépítményét, hogy azoknak oltalma alatt, szabadon fejlődhessen. Ezek a kész, kialakult formák,

* C. Dobrogeanu Gherea: A szocializmus az elmaradt országokban. Fordította és a jegyzeteket írta: Ehrenfeld Béla. — Tip. Coop. „Litera”, Bucaresti.

a félfudális környezet, valamint a még embrionális tőkés elemekhez viszonyítva kiáltó ellentétben voltak. (A gazdasági alaphoz viszonyítva túlméretezettek és haladottabbak.) Ezt az ellenmondást Gherea tévesen értelmezte és arra következtetett, hogy a tényleg haladott felépítmény mintegy oka az alépítmény tőkés rendi átalakulásának. Pedig valójában az történt, hogy a kapitalizálódó Románia kénytelen volt a tőkés gazdasági elemekkel együtt azok már kialakult felépítményes formáit is magára öltetni.

Természetes, hogy ilyen elméleti kiindulópont után Gherea főfeladata a romániai szuperstrukturális tényezők vizsgálata. Pontosan elmezte tehát azt a mély szakadékat, mely a gazdasági alépítmény és annak ideológiai reflexe között fennállott. A nem egészen vagy rosszul aklimatizálódott felépítményi tényezők vizsgálata Gherea legerősebb oldala. Az *Uj-jobbágység* c. könyve az alkalmazhatatlan és kijátszott törvények és azok gazdasági alapja közti szakadék vizsgálata. A felépítmény fontosságának eltulzása vezetett azután oda, hogy Gherea a szocializmus megvalósulásának a formáját is merevnek, automatikusnak és elsősorban felépítményi tényezők hatásának tulajdonítja. „Amikor ezek (a haladott) társadalmak szocialista társadalmakká fognak átalakulni, az elmaradt félkapitalista társadalmak is, melyek eddig nem fejlesztették ki magukban a szocialista társadalom életéhez szükséges valamennyiri adottságot, mint a haladottak, ha kényszerítve is, de alkalmazni fogják a szocialista társadalom szervezeti formáit.” Vagyis, amit a szocialista társadalom a praekapitalista társadalmaknak nyújt az a szocialista társadalom felépítménye. Gherea szerint a szocializmus szükségszerűen csak a haladott államokban születhetik meg s az elmaradt államoknak az előbbieket adott szocialista létformájához kell alkalmazkodniuk a függési viszony folytán.

Ezek szerint Gherea két tényt értelmezett helytelenül: az alépítmény és a felépítmény közti viszonyt, — tehát a társadalmi okelméletet és a függési viszonyt, amit abszoltnak állított be. A függési viszony tulzott, korántsem valóságos értelmezéséből Gherea azután speciális következtetéseket von. A gyakorlati program Ghereánál az elmaradt országokban a következő három tényből indul ki: a) a politikai s társadalmi felépítményi döntő jellegéből; b) a szocializmusnak szükségszerűen a haladott tőkésrendi államokban való megszületéséből; c) az elmaradt államoknak a haladott társadalmaktól való elsősorban ideológiai, de mindenesetre abszolút függési viszonyából. Ezért Ghereánál a gyakorlat célkitűzései 1. a nemzetközi munkás szolidaritás kiépítése a háború ellen; 2, az öntudatos elemek összefogása a végcélra való előkészítés érdekében; 3. a félfudális gátlások eltakarítása a tőkésrendi fejlődés útjából. Gyakorlati utmutatásai így elsősorban demokratikusak, illetve ahogy Ilie Moskovici a fordításához írt előszóban mondja: „Gherea tudta, hogy a mai társadalmi rendben meddig lehet eljutni” — És éppen úgy, ahogy Gherea helytelen elméletet állított fel az elmaradt államok fejlődésére vonatkozólag és mechanisztikusan ítélte meg a végcél objektív előfeltételeit, ugyanugy a szubjektív előfeltételek előkészítését is helytelen terv alapján gondolta el, amikor — a félfudális környezetben — alábecsülte és tévesen értelmezte a konkrét harc taktikáját és szervezését. Azzal pedig, hogy a végcélra a haladott államokban lezajlandó társadalmi átalakulás automatikus visszfényének tekintette, teljesen értelmetlenné vált az elmaradt országokban a végcél felé törő akció. Ugyanezeket az elméleti és gyakorlati hibákat megjelöljük a reformizmus elméleti és gyakorlati frontján s ebben a vonatkozásban

korszerű Gherea magyar fordítása. A reformizmus elmélete is túl erősnek és túl meghatározónak véli a felépítmény visszahatását az alépítményre. Akárcsak Gherea, a reformizmus is a nyugati tőkés rendi államokban látja a szocializmus kizárólagos és egyedüli megszületésének a lehetőségét. S ebből a reformizmus is ugyanazokat a következtetéseket vonja le. Világos, hogy Gherea elméleti és gyakorlati tévedései így egyuttal a reformista elmélet és gyakorlat tévedései is. Gherea tévedései viszont végső elméleti sikor kánitómesterei, a német szociáldemokrácia tévedései. Amint azok, úgy ő sem alkalmazta a dialektikát és nem vette figyelembe az imperializmus elméletét. Mindezen tévedések ellenére azonban Gherea az első, aki a szocializmus romániai problémáinak elméleti megalapozását nyújtotta. Követőinek nem reprodukálni, hanem meghaladni kell Ghereaét. A tanulmány sima, sikerült fordítása így elsősorban történeti értékű. Az a tény azonban, hogy a fordító a könyvből vett idézetekkel a könyv meggondolásainak aktualitására hívja fel a figyelmet, a reformista elmélet ©lakadottságára mutat.

(Bucuresti)

Bányai Imre

LAPOK, FOLYÓIRATOK

A SZANKCIÓK ELŐNYEI

MINEK ENNI?... „...A szankciók az olaszokat hozzászoktatja a keveset evéshez, ami különben a gyorsíramú élet karakterisztikuma és az olasz népet a pöttermékek élvezete felé orientálja, ha az eredeti termékhez nem lehet majd hozzájutni. Nem valami sulyos áldozat ez): különben: már meguntuk mindig ugyanazokat az ételeket enni, mindig egyazon órában.” (Camicia Nera.)

„...Enni? Művelet, mit egy olasznak elég egyetlenegyszer elvégezni naponta, anélkül, hogy karára lenne. Egy nagy bolognai orvos mondta, hogy az, aki keveset eszik, még mindig a háromszorosít eszi annak, ami feltétlen szükséges.” (L'Illustrazione Italiana.)

A HOSSZÚ ÉLET ELIXIRJE....

„Ha a szankciókat az általunk csak áldásosnak tartott szigorúsággal hajtánák végre (sajnos, ez nem valószínű), akkor Európa csak azt érné el vele, hogy az olaszok hosszabbéletűek lennének. A közepes életkor a 85 év lenne! A százévet elért emberek nem lennének olyan ritkaságok. Ennek csak örülhetne mindenki, különösen azok, akik élemedettebb korban lévén, rosszul titkolt megdöbbenéssel számlálják hátralévő éveiket. Ezek a szankciókkal automatikusan megfiatalodnának és remélhetnék, hogy meglátják még azt is, ami 25-30 év múlva történni fog...” (Illustrazione Italiana.)

AKI ÉHES, IGYÉK BORT...

„Olaszok, igyatok bort, akkor kevesebbet kell ennetek. A bor nemzeti termék és egészségesebb, mint a hús”. (Popolo D'Italia.)